

STRATEGISK NÆRINGSPLAN FOR GRENLAND

2012-2015

Forord

Strategisk næringsplan for Grenland (SNP) er utarbeidet av Vekst i Grenland AS på oppdrag fra Grenlandssamarbeidet som er et interkommunalt samarbeid mellom kommunene Skien, Porsgrunn, Bamble, Kragerø, Drangedal og Siljan.

Næringsutvikling, slik det blir konkretisert gjennom SNP, er ett av fire satsingsområder for Grenlandssamarbeidet i perioden 2011-2014.

Strategisk næringsplan for 2012-2015 er en rullering av tidligere planer og angir mål og strategiske innsatsområder for næringsutviklingsarbeidet i regionen for de neste fire årene.

Følgende tre mål skal ha det primære fokus i planperioden:

- A. Økt antall arbeidsplasser**
- B. Økt attraksjonskraft**
- C. Økt kunnskap, forskning og utvikling**

Målene knyttet til **økt antall arbeidsplasser** og **økt attraksjonskraft** skal referere til og koordineres med det arbeid som allerede pågår i kommunene og som beskrives i kommunenes plandokumenter.

Strategisk næringsplan er blitt til gjennom en omfattende prosess. Arbeidet ble innledet med en strategisamling i mai 2011 der ståsted og viktige utviklingstrekk ble drøftet. Det har vært avholdt en rekke dialogmøter med organisasjoner, bedriftsnettverk, enkeltbedrifter, politiske miljøer, administrative miljøer i grenlandskommunene, med videre. Det ble også arrangert åpne folkemøter høsten 2011 der publikum fikk anledning til å fremme synspunkter på planens innhold.

Strategisk næringsplan for Grenland ble politisk vedtatt i de seks grenlandskommunenes kommunestyre i løpset av første kvartal 2013, med virkning fra og med 2012 til 2015.

En arbeidsgruppe bestående av Jan Kleppe/ViG-styret, Wenche Tveitan/ViG-styret, Magne Reiersen/Telemark fylkeskommune, Karianne Resare/Grenlandssamarbeidet og Ståle Tveit/ViG har vært ansvarlig for å gjennomføre planarbeidet.

Grenland, 1. mars 2013

For Grenlandssamarbeidet og styret i Vekst i Grenland AS

Jon Pieter Flølo
Leder Grenlandssamarbeidet

Jan Kleppe
Styreleder Vekst i Grenland AS

Innhold

- 02.** Forord
- 04.** Innledning
- 06.** Strategiske utfordringer
- 10.** Strategiske mål og innsatsområder for planperioden
- 14.** Vedlegg: Grenlands ståsted

Innledning

Selve kjernen i en regional strategi for næringsutvikling er erkjennelsen av at Grenland er ett felles bo- og arbeidsmarked. Strategisk næringsplan for Grenland (SNP) er derfor tuftet på en slik helhetlig tenkning.

Grenland med sine ca 120.000 innbyggere representerer den største befolkningkonsentrasjonen mellom Oslo og Kristiansand. Dette, sammen med beliggenheten ved kysten, et stadig mer mangfoldig næringsliv, et omfattende utdanningssystem og med stadig bedre infrastrukturløsninger, har regionen ha de aller beste forutsetninger for å lykkes.

Som det imidlertid fremgår av regionens ståsted i vedlegget fra Telemarkforskning, har Grenland hatt en svakere utvikling enn mange sammenlignbare regioner. Årsakene til dette er sammensatt, men det synes som om Grenland med sin næringsstruktur er sterkere eksponert enn mange andre norske regioner overfor den urolige økonomiske situasjonen, spesielt i Europa og USA. En annen forklaring er at mange norske regioner har hatt en svært god utvikling de senere år. Det har følgelig blitt mer krevende "å hevde seg" i konkurransen.

Grenlandsindustrien har gjennomført krevende omstillinger med tilsvarende nedgang i sysselsatte for å tilpasse seg den internasjonale konkurransen. Jobbskaping innenfor nye sektorer har i dette bildet ikke vært stor nok til å fange opp fristilt kapasitet fra regionale industri- og leverandørmiljøer. Resultatet er at ledigheten i Grenland ved oppstart av SNP-perioden ligger ca 50% over landsgjennomsnittet.

Det at det skapes for få jobber i Grenland antas også å være en sterk medvirkende årsak til at befolkningsutviklingen ikke er på høyde med regioner det er naturlig å sammenligne seg med. Både antall skapte arbeidsplasser og mangfoldet av arbeidsplasser er viktig når toinntektsfamilier vurderer å satse sin fremtid i Grenland.

Nå vet vi at nivået på jobbskaping endrer seg fort. I 2007, ved oppstart av forrige SNP-periode, fryktet næringslivet i Grenland at jobbskapingen ville bli så høy de kommende år at det ville bli vanskelig å skaffe den nødvendige arbeidskraften. Situasjonen nå fem år senere er at regionens næringsliv og offentlige sektor alt i alt skaper for få jobber. Samtidig vet vi at det innen flere sektorer er mangel på kvalifisert arbeidskraft. Bildet er derfor komplisert, og påkaller ulike virkemidler.

Næringsutvikling må ses i sammenheng med en rekke andre regionale innsatsområder. Dette gjelder særlig på areal- og transportområdet, innenfor kommunal tjenesteyting og generelt profilerings- og omdømmearbeid.

Disse områdene er ivaretatt som egne satsingsområder i Grenlandssamarbeidet og omhandles kun indirekte i denne planen. Det forutsettes at Grenlandssamarbeidets gjennomføring av aktiviteter innen disse områdene tar hensyn til prioriteringene i SNP gjennom planperioden.

Planen angir mål og retning for næringsutviklingsarbeidet, definerer og prioriterer strategiske innsatsområder og tydeliggjør nødvendige strategiske grep.

Ansvar for oppfølging ligger primært hos de aktørene (eierne) som vedtar planen, det vil si kommunene og Grenlandssamarbeidet.

Som regionens felles næringsutviklingsselskap vil Vekst i Grenland AS (ViG) ha et særlig oppfølgings- og pådriveransvar for de næringsstrategiske grepene. Det forutsettes at Grenlandssamarbeidet, Grenlandskommunene og ViG utarbeider og gjennomfører respektive årlige handlingsplaner tuftet på SNP.

Regional utvikling forutsetter også mobilisering, involvering og forpliktende oppfølging fra en rekke ulike aktører på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer. Felles og samordnet ressursinnsats er en forutsetning for at utviklingsarbeidet får tilstrekkelig kraft og riktig retning. Det forventes følgelig at andre regionale aktører, både private og offentlige, involveres i forpliktende samhandling for å skape ønskede resultater. Dette må tydeliggjøres i de årlige handlingsplanene i Grenlandssamarbeidet, Grenlandskommunene og ViG der relevante aktører må involveres i planprosess og gjennomføring.

De fleste norske regioner bruker strategiske næringsplaner som et verktøy for å skape fokus rundt viktige utviklingsoppgaver. Strategisk Næringsplan for Grenland skal motivere og involvere en rekke miljøer, og skal ikke minst mobilisere all den positive energien som vi vet finnes i regionen.

Følgende verdisetning legges derfor til grunn:
Grenland; rom for å lykkes, plass til å leve!

Rom for å lykkes,
plass til å leve

Vekst i Grenland

Bidrar til nyskaping i Grenlands næringsliv ved å tilby gunstige lån til gründere og bedrifter.

Markedsfører Grenland som et godt sted for bedriftsetablering med gode forutsetninger for vekst.

Vekst i Grenland sin **hovedmålsetting er å skape flere arbeidsplasser** i Grenland innenfor ulike næringer.

Grenlandssamarbeidet

Grenlandssamarbeidet skal markedsføre regionens interesser bl.a. gjennom å gi felles uttalelser i viktige saker for regionen, gjennom lobbyvirksomhet mv.

Samarbeidet med andre etater, organisasjoner og institusjoner som f.eks. Fylkeskommunen, Vekst i Grenland, Statens Vegvesen og Jernbaneliknet, skal styrkes.

Strategiske utfordringer

Nye petroleumsfunn på norsk kontinentalsokkel tilsier at leveranser innen olje-/gassektoren representerer det området som har størst potensial for økt verdi- og jobbskaping de kommende årene. Grenland har alle forutsetninger for å kunne ta en mer offensiv posisjon innen denne sektoren.

Olje-/gassektoren skal derfor være regionens høyest prioriterte område for nyskaping i planperioden.

I tillegg har regionen en rekke nyskappingsområder der regionen har komparative fortrinn. I det følgende er disse rangert i henhold til antatt potensial for jobbskaping:

- 1. Materialteknologi;** fordi vi har miljøer i Grenland med mye materialkunnskap innen blant annet plast, silisium, magnesium, kompositter, sement, mv. Dette bearbeides hovedsakelig i prosessindustrielle anlegg, og der Grenland har blant nord-Europas beste forutsetninger for slik produksjon. Regionen bør innen dette nyskapsingsfeltet også øke fokuset på anvendelser av nanoteknologi.
- 2. Miljø- og energiteknologi** er et område som har stor internasjonal oppmerksomhet. Gjennom konkrete miljøtiltak, teknologiadaptasjon og

teknologiutvikling har Grenland noen av Norges fremste kompetansemiljøer innen feltet. I tillegg har regionen fremvekst av mange innovative små- og mellomstore bedrifter innen denne sektoren. Utvikling av trebearbeidende industri med bruk av biomasse som råstoff er et viktig tema. Nedre Telemark sitter med store ressurser som i dag og i fremtiden må avsettes til eksport. Kompetanse knyttet til produksjon av trekull, strøm, fjernvarme og biopellets bør derfor stimuleres.

- 3. Transport og logistikk;** fordi Grenland er en region med store bevegelser av råvarer og ferdigvarer. Vareflyten kan ytterligere optimaliseres ved å skape bedre retningsbalanse (balanse import/eksport for skipstransporter), og ved at nye virksomheter knyttet til varehåndtering kan etableres. Importvirksomheter med store volumer skal prioriteres.

4. **Programvareutvikling;** fordi regionen allerede har gjort seg bemerket innen programvareutvikling, spesielt inn mot helse, industri og distribusjonsløsninger på internett.
5. **Bioteknologi/biomedisin/helse;** fordi regionen med sitt store sykehus sammen med bioteknologiske og biomedisinske fagmiljøer vil være i stand til å ta offensive nyskappingsposisjoner innen denne sektoren.
6. **Næringsmidler;** fordi kombinasjonen av store jordbruksarealer og fiskeri sammen med etterspørsel etter kvalitetsvarer fra en urban befolkning, kan skape verdier og arbeidsplasser knyttet til matproduksjon og foredling.
7. **Opplevelsesøkonomien;** fordi deler av regionen har sterke merkenavn innen turisme og andre opplevelsesrettede aktiviteter. Dette gjelder ikke minst Kragerø og Bamble når det gjelder skjærgårdsturisme, og Drangedal som vinterdestinasjon. Også resten av regionen har et potensial for utvikling av arbeidsplasser innen denne sektoren. Her nevnes spesielt Telemarkskanalen og Ibsensatsning. Kulturturneringene som en del av opplevelsesøkonomien kan være et nyttig virkemiddel for byutviklingen.

Et fremtredende trekk ved Grenland er økt verdiskaping fra nye næringer som blant annet IKT-, helse- og miljø/energisektoren. Mange slike bedrifter starter i det små. En forsterket satsning på å bistå innovative SMB-bedrifter i fasene frem mot kommersialisering vil være en prioritert oppgave. Samtidig har mange av regionens små- og mellomstore bedrifter et uutnyttet potensial knyttet til internasjonalisering.

Samtidig som det skapes for få jobber i Grenland, er det også mangel på relevant personell innen enkelte kompetanseområder. Regionen ønsker derfor å være attraktiv overfor spesialisert norsk og utenlandsk arbeidskraft. Norge er gjennom EØS-avtalen en del av et felles europeisk arbeidsmarked, noe som i denne sammenheng åpner for en rekke rekrutteringsmuligheter. Regionen har også delvis uutnyttet arbeidskraftreserve som skriver seg fra asylanter/flyktninger og familiegjengforeninger.

Over tid har det vist seg at arbeidstakere aksepterer lengre avstander mellom bosted og jobbsted. Bedre infrastruktur og mer fleksible jobbformer ved hjelp informasjons- og kommunikasjonsteknologi er noe av forklaringen. Samfunnstrender viser også andre tendenser ved at bedriftene flytter dit kompetansen befinner seg, og at arbeidstakere velger bosted fremfor jobbsted. Forventninger om jobb og karrieremuligheter er samtidig en

“Grenland har de aller beste forutsetninger for å være et profesjonelt vertskap for både krevende industri og andre næringer.”

avgjørende forutsetning når man velger bosted. Arbeidsmarkedet i Grenland oppleves fra mange – ikke minst de med høyere utdanning - å ha for liten bredde, og som sådan representerer mer begrensede karrieremuligheter enn større norske og utenlandske bymiljøer.

Gjennom infrastrukturbygging (vei og bane) vil Grenland i nær framtid utgjøre en del av en stor integrert bo- og arbeidsmarkedsregion sammen med søndre Vestfold.

Et utvidet arbeidsmarked vil gi nye muligheter for Grenland, både som bosted og etableringssted. Disse mulighetene bør tydeliggjøres, slik at regionen er best mulig forberedt. Som et kommende nasjonalt multimodalt knutepunkt med ny havnestruktur, sammenkobling av Vestfold- og Sørlandsbanen og bedre vei og togforbindelse mot Vestfold, Drammen- og Osloregionen, bør

Grenlands fortrinn som et intermodalt knutepunkt utvikles til et sentralt logistiksenter for hele Østlands- og Agderregionen.

På litt lengre sikt vil Grenland også knyttes nærmere sammen med områdene vest for regionen. Dette er temaer som også vil kreve kontinuerlig oppmerksomhet fra politisk og administrativt hold.

Grenland har de aller beste forutsetninger for å være et profesjonelt vertskap for både krevende industri og andre næringer. Ut fra næringslivets forventning om aktiv tilrettelegging, er det en særlig utfordring å ha et regionalt fokus i enkeltkommunenes formelle planarbeid,

ikke minst når det gjelder arealplanlegging. Forpliktende regional samhandling mellom de seks grenlands-kommunene er derfor en vesentlig forutsetning for å lykkes i utviklingsarbeidet. Samtidig som Grenland utgjør et positivt mangfold knyttet til næringsliv og bokvaliteter, er det viktig at regionen i dialog med fylket og staten opptrer mest mulig samordnet og helhetlig.

Kunnskapsutvikling gjennom primærutdanning, etter-/videreutdanning kombinert med markedsrettede FoU-aktiviteter, er kritisk viktig for å møte den globale konkurransen. Regionens FoU-miljøer vil ha nytte av å tenke helhetlig rundt videre satsning. For regionen er det viktig å kunne tilby et fullverdig utdanningsløp fra grunnskole til universitet.

Grenland er videre en del av nedslagsfeltet for Oslo-fjordfondet. Dette i kombinasjon med regionale private og offentlige FoU-miljøer representerer gode muligheter for målrettet FoU-arbeid ved å gjennomføre forskningsprosjekter av god kvalitet innenfor regionenes prioriterte innsatsområder. Grenland vil følgelig kunne øke sin innovasjonsevne, verdiskaping og konkurransekraft ved å initiere og ta i bruk resultater fra FoU. Det statlige VRI-programmet (Virkemidler for Regional Innovasjon), som koordineres gjennom Telemark fylkeskommune, skal fortsatt være et nyttig virkemiddel i arbeidet med å utvikle regionale kunnskap- og FoU-klynger.

Det å øke unges forståelse av verdiskaping og organisering i næringslivet, er en svært viktig oppgave i regionens utviklingsarbeid. I tillegg vil nasjonens evne til teknologisk fornyelse kreve at et tilstrekkelig antall unge mennesker velger realfag. Dette må stimuleres gjennom hele utdanningsløpet. Det er også grunn til å tro at et godt opplegg for entreprenørskap vil bety mindre frafall i skoleverket.

Det tar tid å bygge opp investeringsmidler og investeringsfond utenfor Oslo og de andre store byene. Grenland

¹ betegner frakt som bruker minst to transportformer, bane, vei, sjø, fly, oftest brukt om containere eller lignende.

har brukt mer enn 10 år på dette temaet og har hatt ambisjoner om å komme opp i en aktivt forvaltet kapitalbase på mellom 0,5 og 1 mrd. Finanskrisen og finansiell uro har vanskeliggjort arbeidet. Stikkord for å lykkes er regional kapitalmobilisering i tett dialog mellom bedrifter, investorer, ulike regionale og nasjonale fond samt kommuner, fylkeskommunen og staten.

Analysen av Grenland viser at vi blir mer lik resten av landet når det gjelder næringsstruktur. I det moderne Norge har vår region alle muligheter til å utvikle seg positivt innenfor nasjonale vekstbransjer. For å få til denne veksten må det jobbes systematisk med å markedsføre regionen, tilrettelegge arealer, sikre effektiv infrastruktur, arbeide med kompetansehevende tiltak, mobilisere risikokapital, fokusere på nyskaping og gjennomføre

andre vekstfremmende aktiviteter.

Grenland er også en del av Telemark - et fylke med et særdeles sterkt merkenavn. Det er viktig at Grenland i sitt utviklingsarbeide tydeliggjør sin tilknytning til fylket; herunder aktivt samarbeid med de øvrige kommuneregionene.

Grenland har en særskilt positiv tradisjon knyttet til medbestemmelse og samarbeid i arbeidslivet. Dette må offensivt videreføres som et fortrinn.

Strategiske mål og innsatsområder for planperioden

Mål A: Økt antall arbeidsplasser

I løpet av planperioden skal den regionale veksten i antall arbeidsplasser være blant de 20% beste i Norge.

Strategi A1: Fremme nyskaping, næringsmangfold og kommersialiseringsevne i regionens næringsliv.

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

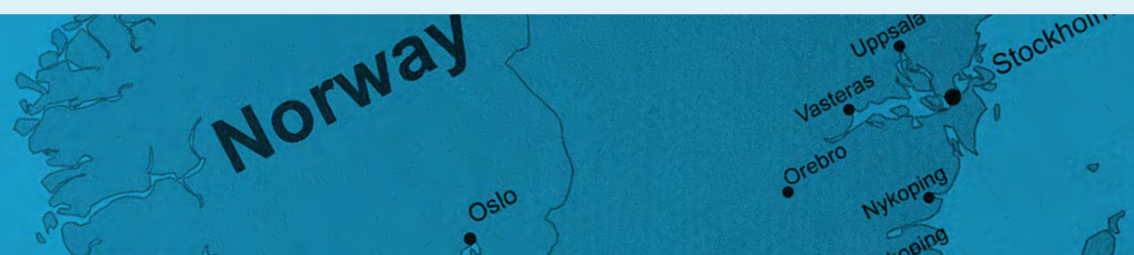
- **Kommersialiseringselskap:** Flere norske regioner har lyktes med å få plass kommersialiseringselskaper (også kalt inkubatorer). Et slikt selskap skal bistå idehavere med å kommersialisere nyskapingsideer frem til salg/delsalg til investorer. Fokus er ideer med godt regionalt potensial for verdi- og jobbskaping. I arbeidet med å starte og drifte et slikt selskap må det arbeides for å mobilisere private og offentlige kapital- og kompetansekloder i tillegg til det statlige SIVA. Ved oppstarten av planperioden signaliseres det også fra regjeringshold at det vil bli nye runder med nasjonale såkornfond. Slike fond er viktige både for kommersialiseringselskapet og annet næringliv med kapitalbehov. Det er viktig at Grenland og Telemark, eventuelt sammen med nabofylker, posisjoneres aktivt i dette arbeidet.
- **Finansiell risikoavlastning i tidlig fase:** Det er ikke alle nyskapingsideer som passer inn i kommersialiseringselskapet. Dette kan like fullt være prosjekter med godt jobbskapingspotensial. Et virkemiddel er å tilby finansiell risikoavlastning overfor nyskapere¹ i tidlig fase gjennom Vekst i Grenland AS. Her er også det statlige Innovasjon Norge Telemark sammen med andre regionale og nasjonale aktører svært viktige instanser.
- **Etablererveiledning:** Det er viktig at regionen kan tilby veiledning til personer som ønsker å starte egen virksomhet. Et eller flere etablererkontor for Grenland skal videreføres som et gratistilbud.
- **Nettverksaktiviteter:** Regionen har flere velfungerende bedriftsnettverk; blant annet innen kunnskapsnæringene. Det er imidlertid behov for å etablere nye kraftfulle nettverk; blant annet innenfor olje/gass-sektoren, prosessindustri, leverandørindustri, mv. Dette krever mobilisering fra en rekke hold. Telemark fylkeskommune bør i særlig grad utfordres til å ta en offensiv rolle i dette arbeidet gjennom planperioden.

Strategi A2: Tilrettelegge for industriell produksjon gjennom stabil tilgang til råstoff, kompetanse og infrastruktur

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **Effektiv råstoff- og energitilgang.** Grenlandsindustrien er i dag en betydelig bruker av gass som råstoff til produksjon. Samtidig er det slik at nasjonen bruker svært lite av tilgjengelige norske gassressurser til innenlands verdiskaping. Regionen skal drive offensivt påvirkningsarbeid, ikke minst mot sentrale myndigheter, for å sikre konkurransedyktige gas-savtaler og effektive transport- og lagringsløsninger. En videreføring og styrking av arbeidet i Telemark Gassforum med bred deltakelse fra industri, organisasjoner og offentlig sektor, er et egnet strategisk grep. Regionen skal også bistå industrien i påvirkningsarbeidet for å sikre øvrige forutsetninger for industriell virksomhet; herunder konkurransedyktig energitilførsel.
- **Måltrettet etter- og videreutdanning.** En stadig mer krevende nasjonal og internasjonal konkurransesituasjon krever tiltak for å opprettholde og videreutvikle verdiskapende ferdigheter i regionens befolkning. Et målrettet, effektivt og markedstilpasset opplegg for etter- og videreutdanning skal gjennomføres. Spesiell oppmerksomhet skal også rettes mot å integrere flyktninger og innvandrere i regionens arbeidsliv.

¹ Med nyskapere siktes det både til de som etablerer helt ny virksomhet, og de som utvider eksisterende virksomhet med nye produkter eller nye markeder.

- **Industrielle piloter.** Kombinasjonen av regionens industrielle infrastruktur, FoU-miljøer, tilgjengelige (- og planlagte) næringsarealer og den betydelige realkompetanse regionen besitter, plasseres Herøya som Norges mest fordelaktige lokaliseringstid for industrielle piloter. Dette potensialet må tydeliggjøres og markedsføres intensivt nasjonalt og internasjonalt.
- **Tilrettelegge for internasjonal arbeidskraft:** Fremtidens arbeidsliv vil bære preg av betydelig økt mobilitet der attraktiv arbeidskraft vil kunne "vandre" mellom de europeiske landene. Regionen må derfor definere innholdet i, samt etablere og drifte, et internasjonalt arbeidssenter som skal bistå bedrifter når det gjelder å rekruttere og håndtere attraktiv internasjonal arbeidskraft. NAV sitt EURES-konsept vil være en nyttig alliansepartner i dette arbeidet.
- **Annen infrastruktur:** Industrien, og for den saks skyld resten av næringslivet, er avhengig av velfungerende veisystemer, jernbane og havneløsninger; herunder også forbedring av farleden. Det må utvikles knutepunktsfunksjoner i form av gods- og persontransportterminaler slik at disse bidrar til økt vekst og konkurransedyktighet. Regionen skal arbeide videre for at nødvendig infrastrukturen har et nivå som sikrer regional konkurransekraft.

Strategi A3: Øke internasjonaliseringsevnen i regionens små- og mellomstore bedrifter (SMB).

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **Bistand til SMB:** Gjennom EØS-avtalen har store deler av norsk næringsliv full markedsadgang i det meste av Europa. Et strategisk grep for å øke internasjonaliseringsevnen er å bidra med egnet kompetanse, risikoavlastning, nettverksbygging, mv til små- og mellomstore bedrifter.
- **Internasjonale nettverk.** Regionens større bedrifter har gjennom en lang historie utviklet et nett av internasjonale relasjoner som det bør være mulig å utnytte mer effektivt. Et grep er derfor å utvikle en plan og gjennomføre tiltak for å utnytte slike internasjonale nettverk for å oppnå eksport- og samhandlingsmuligheter mellom SMB og attraktive internasjonale markeder. Regionen vil også vurdere behovet for lobbyressurser i viktige internasjonale markeder.

Strategi A4: Tydeliggjøre et integrert arbeidsmarked i søndre Vestfold og Grenland

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **Invitere nabokommuner** i søndre Vestfold til "Integrasjonskonferansen 2013". Formål; Diskutere muligheter og utfordringer knyttet til regionbygging i området søndre Vestfold og Grenland.
- **Etablere en arbeidsgruppe** som skal utrede innholdet i en mulig Strategisk Næringsplan for søndre Vestfold og Grenland gjeldende fra og med 2016.

Mål B: Økt attraksjonskraft

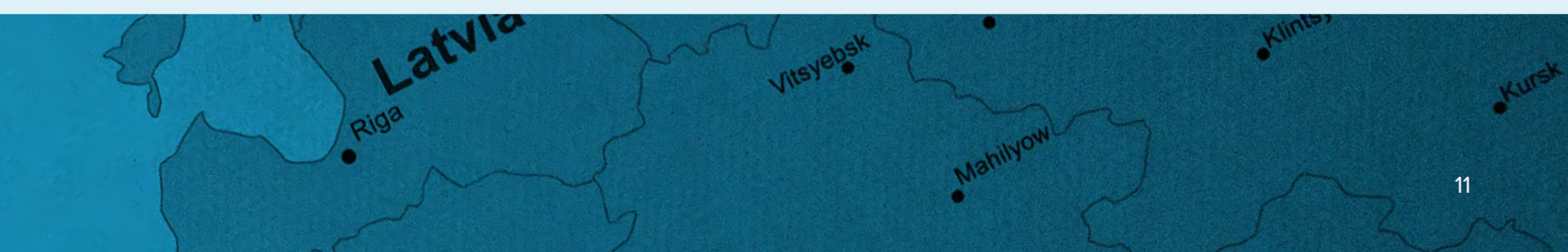
I løpet av planperioden skal Grenland være blant de 20% mest attraktive regionene i Norge målt gjennom attraktivitetsbarometeret (ref. Telemarksforskning).

I løpet av planperioden skal Grenland være blant de 20% beste regionene i Nærings-NM (ref. Telemarksforskning).

Strategi B1: Profesjonelt vertskap overfor næringslivet

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **"Grønn fil":** Arbeidet med å profilere regionen overfor investorer, utbyggere, eksterne bedrifter, mv vil ventelig føre til pågang av konkrete etableringsprosjekter. Grenlandskommunene skal inneha høy beredskap og gjennomføringsevne overfor attraktive etableringer – det vi gjerne kaller "Grønn fil".

Strategi B2: Regionalt fokus i planarbeidet

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **Felles plan for næringsarealer:** Som en del av arealstrategien skal grenlandskommunene utvikle en felles arealplan for næringsarealer. Fokus skal være forutsigbarhet og effektive reguleringsprosesser.
- **Nye store industriarealer i Grenland – Frier Vest:** Med sin beliggenhet og tilknytning til den eksisterende petrokjemiske industri i området, representerer Frier Vest i Bamble et stort potensial for opparbeidelse og videreutvikling av betydelige næringsarealer. Frier Vest kjennetegnes av god infrastruktur med muligheter for samordningsgevinster med allerede etablert petrokjemisk- og mekanisk industri; samt Norges ledende forskningscenter på plast. Frier Vest gir mulighet for å etablere et bredt spekter av virksomheter, gjerne med behov for nærhet til boligområder. Området må også sikres effektiv tilførsel av elektrisk kraft. Med en videreutvikling av havnetilbudet på Rønningen/Asdalstrand, sammenkobling av Vestfold- og Sørlandsbanen gjennom Bamble og kort avstand til E18, bør området også utvikles til et større, sentralt logistikkcenter for Østlands- og Agderregionen. Med sin størrelse og potensielle betydning for hele Grenlandsregionen, er det mest hensiktsmessig at Frier Vest utvikles og markedsføres som et samarbeidsprosjekt mellom grenlandskommunene, Grenland Havn IKS, Telemark fylkeskommune, virkemiddelapparatet i Grenland og private aktører.
- **Utnyttelse av særskilt attraktive arealer:** Grenland har store områder som ligger nær vassdrag, vann og sjø. Dette er en type beliggenhet som oppleves særskilt attraktiv for mange; både til næringslivs- bolig og fritidsformål. Dette er fortrinn som bør utnyttes maksimalt for å skape økt regional attraktivitet tuftet på en mulighetsorientert fortolkning av kommunale, fylkeskommunale og rikspolitiske retningslinjer.
- **Moderne handelskonsepter** er arealkrevende og fokuserer på enkel atkomst for publikum. Vi finner også tydelige samlokaliseringstrategier mellom aktører. Grenlandskommunene må møte denne trenden med aktiv tilrettelegging. Samspillet med fylkesmannsembetet er her viktig. Moderne handelskonsepter kan være i konflikt med ambisjoner knyttet til by- og sentrumsutvikling. Denne utfordringen deler Grenland med resten av verden, og regionen må prøve å ta lærdom av de beste eksemplene nasjonalt og internasjonalt på hvordan ønsket byutvikling og nye handelskonsepter kan kombineres.

Strategi B3: Profilere Grenland som et attraktivt etablerersted for bedrifter, kapital og attraktiv arbeidskraft gjennom et offensivt markedsarbeid.

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **Markeds- og kommunikasjonsplan:** Regional markedsføring blir mest effektiv dersom alle private og offentlige aktører samler seg om noen sentrale budskap, og at disse anvendes på en koordinert og tydelig måte. Vekst i Grenland AS har gjennomført en markedskommunikasjonsstudie som inneholder en rekke elementer tuftet på den selgende ideen: **Grenland; rom for å lykkes, plass til å leve.** De beste av disse elementene, samt egnede nye elementer, må tilgjengeliggjøres i en konkretisert markeds- og kommunikasjonsplan til bruk for private og offentlige aktører i et felles offensivt markedsarbeid. Ambisjoner som "InvestiGrenland" evnt "InvestiTelemark", samt ambisjonen om flere nasjonale og internasjonale konferanser til Grenland, mv må innarbeides i planen. Regionen skal også utvikle og strukturere kontaktnettet i hovedstaden for å fange opp muligheter knyttet til statlige arbeidsplasser, bedrifter på "flyttefot", bedrifter som skal ekspandere, mv. Dette arbeidet må også definere Grenland som en del av StorOslos avlastningsstrategi.

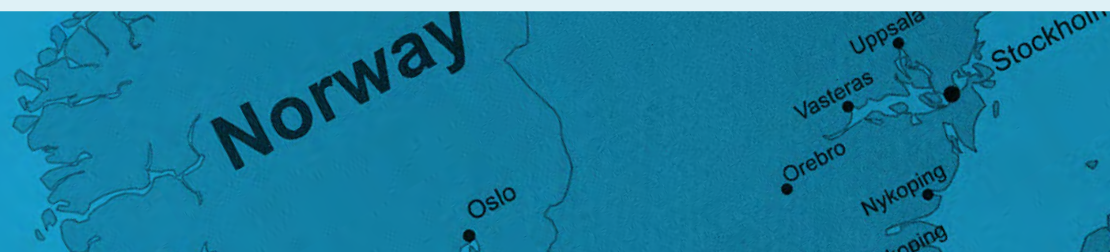
Mål C: Økt næringsrettet kunnskap, forskning og utvikling

Måles gjennom kvalitative studier og nasjonale undersøkelser der Grenland skal være blant de 20% beste i landet.

Strategi C1: Videreutvikle Campus Kjølnes, Klosterøya, Herøya og Rønningen som nasjonalt ledende kunnskaps- og FoU-klynger.

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **Campus Kjølnes** i Porsgrunn er i dag et konsentrert kunnskapsområde med et skole- og utdanningstilbud fra barnehage til høyskole. I tillegg er området vertskap for bedrifter og institusjoner – blant annet forskningsinstituttet TelTek.

Det arbeides også med å utvikle Høgskolen i Telemark til å bli et fullverdig universitet i samarbeid med egnede partnere. Grenland må tydeliggjøre Campus Kjølnes som et prioritert område for utdanning og FoU. Regionens offentlige og private miljøer må i dette bildet engasjere seg på en hensiktsmessig måte for å sikre universitetsetablering i Telemark.

- **Klosterøyas** unike egenskaper og sterke identitet skal utnyttes og bli en drivkraft i nærings- og byutvikling. På øya er det kunnskapsbedrifter innen blant annet IKT og biomedisin. Nærheten til Sykehuset Telemark er også viktig. Potensialet for å kunne bli et viktig FoU-miljø er stort og må gis oppmerksomhet i planperioden.
- **Herøya** er vertskap for et av Norges mest markante private forskningsmiljøer. I tillegg finnes en rekke store og små bedrifter på og utenfor Herøya som har nytte av FoU-miljøene. Grenland må arbeide videre for at FoU miljøene, sammen med øvrige virksomheter, gjør Herøya til Norges mest attraktive industri- og næringspark.
- **Rønningen** i Bamble er blant annet vertskap for FoU-bedriften Norner Innovation. Området er egnet for videre ekspansjon når det gjelder FoU-området.

Strategi C2: Styrke entreprenørskapsarbeid for unge gjennom hele utdanningsløpet.

Følgende strategiske grep skal følges opp i planperioden:

- **Entreprenørskap i utdanning.** Området har vært prioritert i mange år og en rekke skoler, ikke minst Høgskolen i Telemark, kan vise til gode resultater. Arbeidet med entreprenørskap i barne/ungdomsskolen, videregående skole og høyskole/universitet skal videreføres.
- **Realfagssatsning.** Regionen vil i løpet av planperioden få på plass "Vitenlabben – Du verden!!". Dette tilbudet sammen med andre virkemidler skal tas aktivt i bruk for å sikre at talentfulle unge mennesker velger realfag gjennom utdanningsløpet.
- **Fagbrev:** Regionen trenger lokalt orientert arbeidskraft med kunnskaper knyttet til drift og vedlikehold av industri og andre næringer. Et godt opplegg for yrkesrettet utdanning som inkluderer fagbrev må videreutvikles.

Risikoanalyse

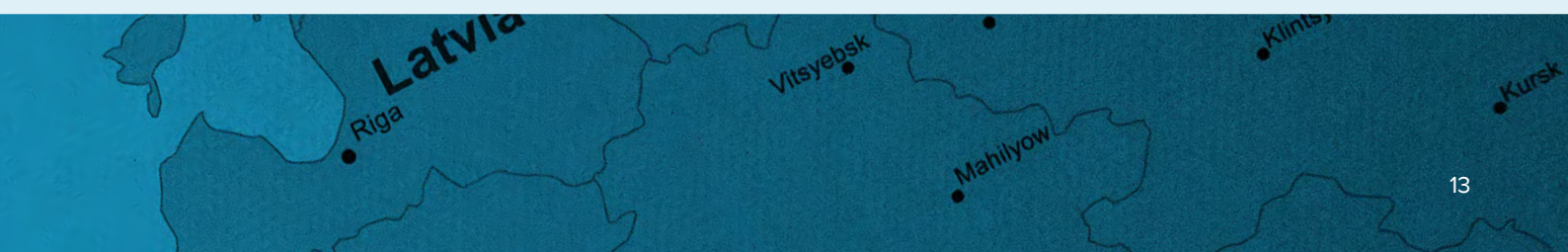
En felles strategisk næringsplan for Grenland er en erkjennelse av at regionen har felles oppgaver og felles mål på tvers av politiske partier og på tvers av kommunegrenser.

Imidlertid favner det regionale samarbeidet i Grenland seks kommuner med svært forskjellig geografi, befolkning og næringsstruktur. Samarbeidet må derfor bygge på en felles forståelse for at det finnes mange forskjellige politiske føringer i de enkelte kommuner, samtidig som de politiske partier har forskjellige program. En felles forståelse av disse fakta er helt vesentlig for samarbeidet kommunene imellom.

I arbeidet med å realisere ambisjonene i SNP vil vurdering av risiki som kan hindre ønsket utvikling, bli fokusert. Grenlandssamarbeidet og Grenlandskommunene bruker primært prosjektarbeidsmetode og PLP-metodikken (prosjektlederprosessen) i sitt felles utviklingsarbeid. Mer konkrete analyser av risikofaktorer vil i henhold til denne metodikken bli gjort i de ulike prosjekt-, tiltaks-, og handlingsplanene. I tillegg vil Rådmannskollegiet og ViG-styret ha løpende fokus på mer overordnede forhold som kan hindre realiseringen av SNP.

Følgende hovedforhold nevnes særskilt:

- Risikoen ved at sentrale politiske og administrative aktører ikke bruker planverket som forutsatt.
- Svekket kommuneøkonomi som hindrer fellesskapet å iverksette tiltak. Grenlandskommunene vil i denne sammenheng vurdere en framtidig bruk av frigjorte fondsmidler fra Buskerud Telemark Vestfold Investeringsfond AS og Energi og Miljøkapital AS, til næringsarbeid.
- Risikoen ved at Norge blir sterkere påvirket av internasjonal økonomisk uro enn antatt.

Grenlands ståsted

Befolkningsutviklingen

Befolkningen i Grenland har vokst de siste årene, men den årlige veksten har vært lavere enn veksten på landsbasis. De siste fem årene har folketallet økt med mellom 0,5 og 0,7 prosent årlig. I samme periode har det vært en befolkningsvekst på over 1,2 prosent årlig i Norge. Den høye veksten kommer av at innvandring til Norge har økt sterkt. Det er innvandring fra østeuropeiske EU-land som har stått for størsteparten av denne økningen. Den økte innvandringen har gitt bedre befolkningsvekst i hele landet.

Befolkningen i Grenland var på 119 801 personer ved slutten av 2012. Grenland har økt folketallet med fire prosent siden 2000. På landsbasis har befolkningsveksten vært 11,3 prosent.

Det er innvandringen som har bidratt positivt til folketallsveksten i Grenland. Nettoinnvandringen har ligget over 600 personer de siste tre årene. Hele landet har fått en høy økning i innvandring i de siste fem år. Økning i innvandring i Grenland er dermed ikke spesiell høy i sammenligning med resten av landet.

Arbeidsplassutviklingen

Siden 2000 har antall arbeidsplasser i Norge økt med 13,3 prosent. Veksten i Norge var spesielt høy i 2005 og 2006. Men 2011 ble også et godt år, med tredje høyeste vekst etter 2000.

Grenland har hatt en utvikling i arbeidsplasser som har vært svakere enn landsgjennomsnittet de fleste årene etter 2000. Grenland har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 4,7 prosent fra 2000 til 2011. Dette er langt svakere enn landsgjennomsnittet. Grenland mistet spesielt mange arbeidsplasser i 2009.

De var registrert 54 553 arbeidsplasser i Grenland på slutten av 2011. Dersom Grenland hadde hatt samme vekst som Norge etter 2000, ville det vært over 4 500 flere arbeidsplasser i regionen i dag.

Antall arbeidsplasser i næringslivet i Grenland har kun økt med 1,6 prosent fra 2000 til 2011. Det har vært en spesielt svak utvikling de

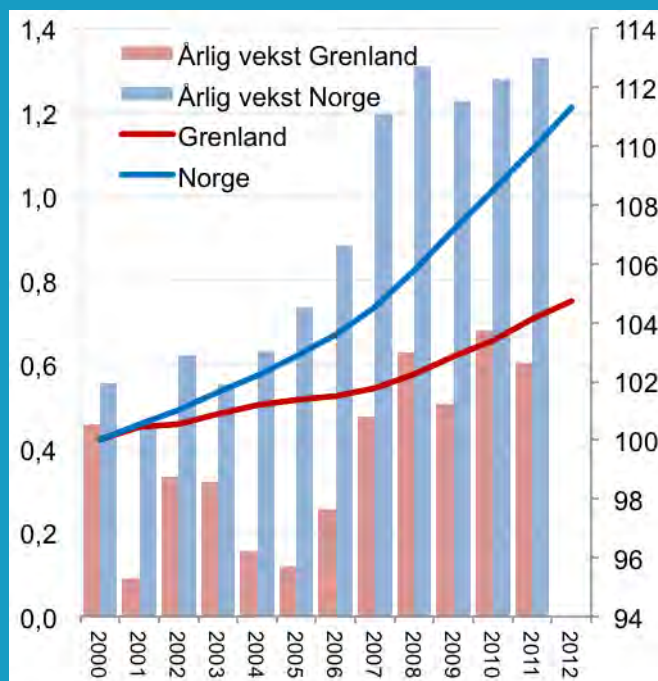
siste tre år. Grenland mistet 3,8 prosent av de private arbeidsplassene i 2009 alene, og mens resten av landet har hatt vekst i private arbeidsplasser i 2010 og 2011, har Grenland hatt videre nedgang.

Bransjer

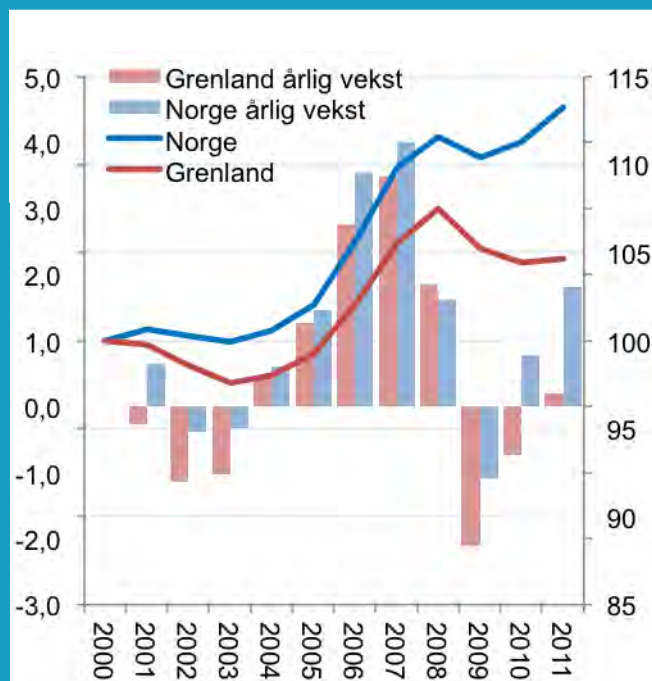
Industri er den største bransjen i Grenland, men har hatt en nedgang fra 2008 til 2011. Antall arbeidsplasser er blitt redusert fra 8 687 til 7 910. 777 arbeidsplasser har dermed forsvunnet på tre år. Handel er den nest største bransjen, men også her er antall arbeidsplasser blitt redusert fra 8 321 til 8 056. Videre så har det forsvunnet 651 arbeidsplasser i forretningsmessig tjenesteyting. Det har også blitt mellom 100 og 300 færre arbeidsplasser i hver av bransjene landbruk og fiske, transport og lagring, overnatting og servering, informasjon og kommunikasjon samt bygg og anlegg. Det er kun to bransjer som har økt antall arbeidsplasser fra 2008 til 2011, og det er personlig tjenesteyting og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. Det har blitt 479 flere arbeidsplasser i personlig tjenesteyting og 47 flere arbeidsplasser i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i en region er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i kommunene i en region er integrert med hverandre. Arbeidsmarkedsintegrasjonen blir målt ved pendlingen, dess mer pendling mellom to kommuner, dess bedre er arbeidsmarkedet integrert. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har betydning for den næringsmessige sårbarheten, fordi konsekvensene av bortfall av arbeidsplasser blir mye mindre i områder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir robusthet for svingninger i antall arbeidsplasser, og er til fordel for næringslivet, som får et bredere rekrutteringsgrunnlag. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir også høyere bostedsattraktivitet, fordi en har flere arbeidsplasser å velge blant når en bor i regionen.

Befolkningsutvikling i Grenland og Norge i perioden 2000-2012

Utviklingen i antall arbeidsplasser. Indeksert slik at nivået i 2000=100.

Midt-Telemark har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i Telemark, og ligger høyt også i landssammenheng. Grenland har også høyere arbeidsmarkedsintegrasjon enn middels. I alle regionene har arbeidsmarkedsintegrasjonen økt.

Regionene rundt Oslo har høy ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Den høye integrasjonen skapes for en stor del av høy pendling inn til storbyen.

Grenland er rangert på plass nummer 28, og har mye pendling internt mellom kommunene i regionen. Faktisk så har bare fire regioner i landet høyere intern arbeidsmarkedsintegrasjon enn Grenland. Det betyr at Grenland i stor grad deler et felles arbeidsmarked. Pendling ut av regionen skjer i mindre grad.

Nyetableringer

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2000 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp. Etableringsfrekvensen i Grenland har ligget et godt stykke over middels alle årene i perioden 2001-2011. I 2011 var etableringsfrekvensen 37,2 i Grenland, mens medianen var 5,6.

Lønnsomhet

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene. I 2011 hadde 68,3 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Andel lønnsomme foretak i Grenland har ligget nokså nær middels i hele perioden 2000-2011. I 2011 hadde 66,9 prosent av de regnskapspliktige foretakene i Grenland positivt resultat før skatt, mens middels av regionene var 67,4 prosent.

Vekst

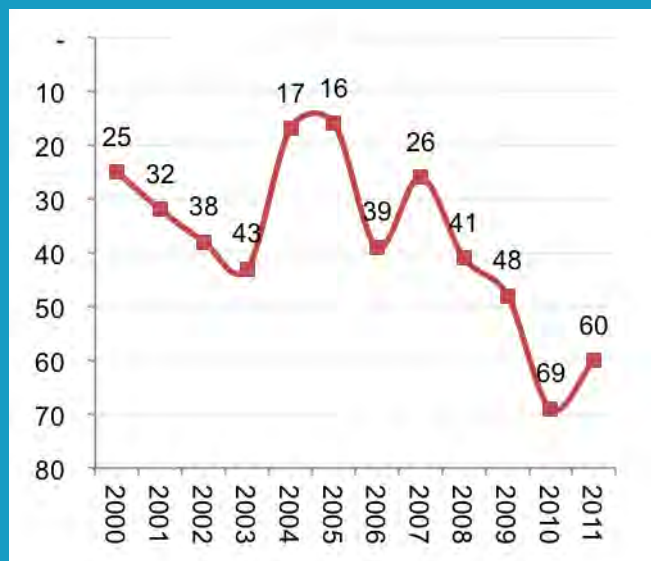
Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp, og det var en sterk økning i andel vekstforetak fra 2010 til 2011. I 2011 var det 57,2 prosent av foretakene som hadde vekst høyere enn prisstigningen.

Grenland har hatt en andel vekstforetak som har vært litt under middels de siste årene. I 2011 hadde 54,8 prosent av foretakene i Grenland vekst i omsetningen høyere enn prisstigningen i 2011, mens middelverdien for regionene er 56,6 prosent.

Nærings-NM

Nærings-NM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet Nærings-NM for NHO de siste ni årene.

Figuren viser plasseringen til Grenland i årene 2000-2011. Grenland hadde sin hittil beste plassering i 2005, da regionen kom på 16. plass. Vi kan se at Grenland etter dette året har hatt en svært negativ utvikling i Nærings-NM. I 2010 havnet Grenland på en 69. plass. Plassen i 2011 er således en forbedring, men likevel godt under middels i landet og langt svakere enn resultatene Grenland har hatt.

Attraktivitet

Attraktivitet er definert som steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrift, besøk og bosted. Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktivt for besøk. Ofte har denne attraktiviteten oppstått gjennom å være knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder.

Grenland er rangert som nummer 27 av 83 regioner i landet med hensyn til andel besøksnæringer i 2011, noe som er en forbedring fra 2000.

Grenland hadde en mer tydelig bedriftsprofil i 2000, da regionen var rangert som nummer 23 for andel sysselsetting i basisnæringer. Denne profilen er svekket, og Grenland var i 2011 rangert som nummer 40 for basisnæringer.

Andel som pendler ut av regionen har økt siden 2000, men fortsatt er Grenland rangert under middels som bostedsregion. Bosettingen er dermed mer basert på sysselsetting i egen region enn at de sysselsatte bor i regionen og pendler ut for å jobbe.

Andelen som pendler ut av Grenland er 5,2 prosent. Dette er under landsgjennomsnittet på 6,5 prosent. Landsgjennomsnittet er såpass høyt, siden de fleste regionene har utpendling.

Det er lavere andel sysselsetting enn gjennomsnittet i kommunal sektor. 20,0 prosent av sysselsettingen er knyttet til kommunesektoren, mot 21,1 prosent på landsbasis.

GRENLANDSSAMARBEIDET

